

KÁRPÁT-HAZA

SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2025/ 1. szám

BARANYAI NÓRA

A határon túli magyar pártok társadalmi támogatottságának változásai

PÁSZTÓ VIVIEN

Társadalmi-gazdasági helyzetkép a Kárpát-medencéből:
A szlovákiai magyarság társadalmi-gazdasági helyzetének elemzése

TURY-NAGY MIKLÓS

Ukrajna gazdasági térszerkezetének átrendeződése függetlenedésétől napjainkig

HORVÁTH CSABA SÁNDOR

A magyar vasútépítések mögött húzódó érdekek a Habsburg Birodalom
és az Osztrák–Magyar Monarchia időszakában

TÓTH TAMARA

A vendégmunkás irodalmi reprezentációi a jugoszláv
gazdasági reformok kontextusainak tükrében

TÓZSÉR ANETT

A hitélet jellemzői Erdélyben

Kiadja a Nemzetstratégiai Kutatóintézet

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2025/ 1. szám

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2025/ 1. szám

Nemzetstratégiai Kutatóintézet
Budapest, 2025

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE 2025/ 1. szám

A Kárpát-medencei magyarságkutatás interdiszciplináris szakmai folyóirata

KIADJA A NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

1054 Budapest, Nagysándor József utca 8.

Felelős kiadó: Szász Jenő

Szerkesztőbizottság

Bakk Miklós, Bali János, Benedek József, Csata Zsombor, Farkas György,
Hajdú Zoltán, Kovály Katalin, Lampl Zsuzsanna, Magyar Zoltán,
Nagy Benedek, Nagy Imre, Péntek János, Péti Márton, Pozsony Ferenc,
Rácz Szilárd, Salamin Géza, Schwarcz Gyöngyi, Szilágyi Ferenc,
Sztók Szilvia, Tóth Géza, Török Ibolya, Tózsér Anett

Szerkesztő

Ress Boglárka

A szerkesztő munkatársa

Bern Andrea, Borbándi Erik

Tördelőszerkesztő

Simon Andrea

Tipográfus

Nádas Zsófia

Nemzetstratégiai Kutatóintézet © 2025, Budapest

Minden jog fenntartva

A kötetben szereplő írások tartalma nem feltétlenül tükrözi a kiadó álláspontját.

ISSN 2732-1789

TARTALOM

TANULMÁNYOK	6
Baranyai Nóra A határon túli magyar pártok társadalmi támogatottságának változásai	6
Pásztó Vivien Társadalmi-gazdasági helyzetkép a Kárpát-medencéből: A szlovákiai magyarság társadalmi-gazdasági helyzetének elemzése	23
Tury-Nagy Miklós Ukrajna gazdasági térszerkezetének átrendeződése függetlenedésétől napjainkig	36
Horváth Csaba Sándor A magyar vasútépítések mögött húzódó érdekek a Habsburg Birodalom és az Osztrák–Magyar Monarchia időszakában	62
Tóth Tamara A vendégmunkás irodalmi reprezentációi a jugoszláv gazdasági reformok kontextusainak tükrében	94
Tózsér Anett A hitélet jellemzői Erdélyben	117
ABSZTRAKTOK	128

Tózsér Anett

Nemzetstratégiai Kutatóintézet

A hitélet jellemzői Erdélyben

Kárpát-haza Szemle, 2025 (1), pp. 117–126, 131.

DOI-azonosító: 10.64605/KHSZ.2025.1.06

A hitélet jellemzői Erdélyben

A tanulmányban szakirodalmi források alapján áttekintettük a hitélet és a nemzettudat összefüggéseit. Kiemelten vizsgáltuk az erdélyi magyarság vallásossága és nemzeti identitástudata közötti összefüggéseket az 1990-es évektől napjainkig elvégzett kutatások tükrében. A primer kutatás keretében három székelyudvarhelyi plébánia hitéletét, a hívek vallásgyakorlatát vizsgáltuk 14 félig strukturált interjúval. Kutatásunk eredménye szerint Erdélyben az egyháznak mint intézménynek nagy jelentősége van; az egyházhoz való kapcsolódást és a vallásgyakorlatot magától értetődőnek tekintik. Ez azzal magyarázható, hogy az erdélyi magyarság számára a kisebbségi lét legfontosabb, legstabilabb intézményét az egyházak jelentik. Ugyanakkor, ahogyan az itteni társadalomban is erőteljesebben érződnek a modernizáció, illetve a posztmodernizáció hatásai, a vallásosságban is megjelennek a hagyományostól eltérő hitgyakorlás jelei: az erdélyi magyarok nem fordulnak el a vallástól, azonban az individuális értékek (a társadalmi szokáson túlmutató, egyéni, személyes érzéseken és tapasztalatokon alapuló vallásosság) is szerepet kapnak vallásgyakorlásukban.

Characteristics of religious life in Transylvania

In this scholarly publication based study we examined the connections between features of religious life and national consciousness, focusing on the connections between the religiosity of the Hungarians living in Transylvania and their sense of national identity in the frame of the related academic publications since the 1990's to the present day. In the framework of the primary research, we examined the religious practices of the believers of three parishes in Szeklerland with 14 semi-structured interviews. According to the research results, the importance of the church as an institution in Transylvania, the formal connection to the church, the practice of religion and religious self-determination are not themes up to discussions among Hungarians, they are considered as self-evident. This can be explained by the fact that for the Hungarians living in Transylvania, churches represent the most relevant and stable institution of minority existence. At the same time, just as the effects of modernization and post-modernization are more strongly felt in the local society, also in religiosity there are signs of non-traditional faith practice: the Hungarians living in Transylvania don't turn away from religion, but individual values religiosity that goes beyond social custom and is based on individual, personal feelings and experiences) also play role in the practice of religion these days

TÓZSÉR ANETT

A hitélet jellemzői Erdélyben

1. Bevezetés

A kulturális értékeknek és a vallásnak fontos szerep jut a nemzeti azonosságtudat építőkövei között (SZ. DÉVAI, 1993, ERŐS, 1996, CSEPELI, 2002, MURÁNYI, 2005, BARNA, 2011, LAMPL 2009, ÖRKÉNY, 2012, PÉTI ET AL., 2021). A tudatosabb, a közösségi azonosságtudatot felvállaló identitás-típusok erős összefüggést mutatnak a kulturális értékek középpontba állító magatartással, mint ahogy jelentős mértékben együtt járnak a vallásosság elmélyültebb formáival is. Mindez pedig azt jelenti, hogy kisebbségi létben a kulturális javak és a vallásosság ismérvei nem csupán önmagukban való értékek, hanem szervesen beépülnek az identitástudatba, és azzal együtt egy tradicionális értékrend szerkezetébe (CSANÁDY ET AL., 2020, PÉTI ET AL., 2021, SUSOVITS, 2020, TESÁNSZKI, 2021). Egymást erősítő kölcsönös kötődéseik révén meglehetősen szilárd rendszert alkotnak, amelyben az egyes alrendszereknek viszonylag kicsi az önmozgása, s amely inkább csak együttesen képes a változásra (HANS MOL, 1978, GEREBEN, 2001). A korábbi kutatási eredmények és tapasztalatok alapján az látható, hogy a nemzeti és a vallási identitás társadalmi ismérvei az erdélyi (és általában a kisebbségi sorban élő) magyarság körében jelentősen átfedik és ebből adódóan kölcsönösen erősítik egymást (GEREBEN, 2001, KISS, 2021).

Az erdélyi magyarság számára a kisebbségi lét legfontosabb, legstabilabb intézményét az egyházak jelentik: Erdélyben a magyar többségű egyházak a

kisebbségi társadalomszervezés fontos keretei és intézményes szereplői. A magyar nyelvű intézmények léte és érvényessége, a magyar nyelven való vallásgyakorlás erősíti az adott kisebbségi csoport nemzeti identitását (JENKINS, 2005, BODÓ, 2002).

Hogy minél teljesebb képet kapjunk, s összehasonlító vizsgálatra is sor kerülhessen, kiválasztottunk három székelyudvarhelyi plébániát (templomot), melyek mérete, városon belüli elhelyezkedése, vonzáskörzete különböző. Jelen kutatásunkban a templomigazgató és munkatársainak megkérdezésével, 14 strukturált interjúval vizsgáltuk a három templomi közösség vallásgyakorlatát.

A kutatás keretében az alábbi kérdésekre kerestük a választ. Melyek azok a társadalmi csoportok (nem, életkor, foglalkozás, jövedelmi helyzet stb.), amelyek jobban, s melyek azok, amelyek kevésbé vesznek részt a templomi vallásgyakorlatban? Hogyan csoportosítaná a híveket vallásosságuk és vallásgyakorlatuk alapján? Melyek a helyi pasztoráció legfőbb kihívásai? Milyen jógyakorlatokat tudna megnevezni egyházközségében? (Működik-e például lelki segítségnyújtás, mentálhigiénés gyakorlat?)

A székelyudvarhelyi Barátok Templomában a válaszadók (5 fő) a ferences templom igazgatója, két szerzetese, segédlelkésze és kántora voltak. A Székelyudvarhelyszombatfalvi Szent György Római Katolikus Plébánián a plébános, a két hittanár, a zenetanárnő és a kántor (5 fő) válaszoltak a kérdéseinkre. A székelyudvarhelyi Szent Miklós-hegyi Plébánián a főesperes, két segédlelkész és a titkárságvezető (4 fő) voltak az interjúalanyaink.

2. A hitélet és a nemzettudat összefüggései Erdélyben

Gereben László és Tomka Miklós 1998-ban végzett kutatásuk során vizsgálták a vallásosság és a nemzeti identitás tudat erdélyi állapotát. A teljes erdélyi, illetve az erdélyi magyar felnőtt népességből reprezentatív mintavételi eljárással kiválasztott mintegy 1000+1000 személy megkérdezésével végeztek vizsgálatot, jelentős részt azonos kérdőív segítségével. A két kutató összehangolt munkája lehetővé tette, hogy a vizsgálatok eredményeit összehasonlítsák részint egy Magyarországon készített hasonló, másrészt egy néhány évvel korábbi erdélyi kutatás adataival. A három fajta (erdélyi magyar, erdélyi román és magyarországi) társadalmi környezetből származó felmérési adatbázis tanulságos összehasonlításokat tett lehetővé (GEREBEN és TOMKA, 2001).

A budapesti Kerkai Jenő Egyházzociológiai Intézet alig néhány hónappal az Erdély egész népességére kiterjedő adatfelvétel után, azt kibővítve – az erdélyi magyar felnőtt népességet reprezentáló 949 fős mintán –, megismételte az előbbi kutatást. A majdnem teljesen azonos időben, azonos területen és azonos kérdésekkel végzett két kutatás összegezhető. A minta megkettőződésével lehetőség nyílt a magyarországi magyar, az erdélyi magyar és az erdélyi román adatok megbízható összehasonlítására.¹ A magyarországi, az erdélyi magyar és az erdélyi román minta összehasonlítása mellett azonban legalább ilyen fontosak a belső összehasonlítások: az erdélyi magyarok és románok, az idősebb és a fiatal nemzedék, katolikusok és protestánsok között stb. (TOMKA, 2001).

A kutatások során a kérdőívet Gereben László és Tomka Miklós készítették el. Tomka kérdései főképpen

a valláshoz, a hithez, az egyházhoz való kapcsolat témakörét vizsgálták. Gereben Ferenc kérdései pedig – megismételve a kilencvenes évek első felében (nyolc közép-európai országban) végzett felméréseinek főbb kérdésfeltevéseit – a nemzeti azonosságtudat különböző alkotóelemeire, a történelmi tudatra és a nemzeti önképre és jövőképre, a nyelvhasználati és a művelődési (olvasási) szokásokra vonatkoztak, és mindezeknek a vallásossággal való kapcsolatát kutatták.

A fenti kutatások során először azt kellett tisztázni, hogy az interjúalany érez-e egyáltalán valamilyen nemzeti nemzetiségi elkötelezettséget, hovatartozástudatot. Az ezt vizsgáló kérdésre a minta 95 százaléka magyarnak, mégpedig kizárólag magyarnak vallotta magát. A fennmaradó 5 százalékot a válasz hiányára vagy a bizonytalanságára (0,6%), az identitáshiányra (0,4%), a kettős magyar–román identitásra (2%), és az egyéb (főleg magyar–német) kötődésre utaló válaszok (2%) töltötték ki. Nagy biztonsággal állítható tehát, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbség – az identitás tudat hiányát is „megengedő” kérdésre – döntő többségben tett tanúságot magyar kötődéséről és identitásáról (GEREBEN, 2001).

Ami pedig az egyes kategóriák időbeli változásait illeti, a mostani eredményeiket a kilencvenes évek első felében mért arányszámokkal összehasonlítva valószínűsíthető, hogy az erdélyi magyarság soraiban az utóbbi években valamelyest csökkent az azonosságtudat érzelm-vezéreltsége (bár még így is jelentős részt képvisel az identitás tudat alkotóelemei között), és nőtt a tudatosabb vállaló-cselekvő identitástípus, valamint a kulturális összetartozás-tudat súlya. Miközben változatlanul alárendelt szerepet játszott a vérségi kötelék, a leszármazástudat.

A kutatók vizsgálták továbbá az identitás-változatok kapcsolatát a magyarságnak a felmérés helyszínén mért arányával. A 90%-os arány feletti tömbmagyarság sajátos identitásjegyének a büszkeség és általában a pozitív érzelmi hangoltság látszott, míg a szórványvidékek (30%-os arány alatti) magyar lakossága inkább a kisebbségi identitás vállalását, valamint az e vállalásból eredő feladatokat részesítette előnyben. Vagyis a jelek szerint a fokozottan kisebbségi helyzetben – annak negatív következményei mellett – tendenciaszerűen érvényesülnek olyan hatások is, amelyek a nehézségeknek nekifeszülve felerősítik a kisebbségi identitás vállalását.

¹ A további megállapítások alapját a 18–65 év közötti népesség reprezentatív mintái képezik, amelyek Magyarországon 1063, az erdélyi magyarság vonatkozásában 1053 és Erdély román népessége tekintetében 742 interjú tartalmaznak. A magyar és a román kérdezettek velük azonos nyelvű kérdezők megfelelő nyelvű kérdőívvel kérdezték. Megjegyzendő, hogy a három népcsoport kormegoszlása némileg eltér. A hazai magyar népesség a leginkább elöregedett, az erdélyi magyarság közepesen, az erdélyi románság a legkevésbé. A különböző korstruktúra a 18–65 év közötti korhatárok között is érvényesül. Mivel az adatfelvétel a 65 éves és fiatalabb felnőtteket kérdezte, a három csoport összehasonlítását erre az életkori szakaszra kell korlátozni. Mind a népcsoportonkénti minták, mind annak korcsoportjai olyan jelentős számúak, hogy nem jeleztek esetenként külön a megkérdezettek számát.

A kutatók a vizsgálat 75 helyszínét földrajzi régiókba csoportosították.² Ezzel összefüggésben megállapítható, hogy ahogyan a magyar identitástudatnak vannak Kárpát-medencei regionális (magyarországi, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai stb.) változatai, úgy az egyes nagyobb régiókon belül is létezhetnek (és Erdélyen belül léteznek) szubregionális variánsok. A Székelyföldön élők tartották legkevésbé egyszerűen beleszületés dolgának, és leginkább büszkeség és más pozitív érzelmek tárgyának magyarságukat, és itt jelentkezett legerősebben – mint identitás-elem – a szülőföld szeretete. Továbbá Székelyföld mutatta az egyik legerősebb el-tökéltséget arra, hogy identitását egyben feladatként értelmezze. Ebben a törekvésben Székelyföld épp a magyarság elszórványosodásáról ismert dél-erdélyi régióval osztozik, utalva arra a korábbi tapasztalatra, amely szerint az erősen kisebbségi helyzetben benne rejlik a fokozott készletés (az asszimiláció mellett) az identitás vállalására is. Ugyanakkor benne rejlik a fásultság és a passzivitás lehetősége is: sehol máshol nem hagyták olyan nagy arányban (16%) válasz nélkül az identitásra vonatkozó kérdést, mint Dél-Erdély településeiben.

A vizsgálatok szerint a nemzeti önmeghatározás megnyilatkozásaiban nem lebecsülendő szerepet kapott a vallás (GEREBEN, 2001). Már ennek alapján is a vallási és a nemzeti identitás között bizonyos mértékű együtt járás feltételezhető (HANS MOL, 1978). A vallásosság önbesoroló kategóriái erős kapcsolatot mutatnak az identitástípusok milyenségével, és ez elsősorban a nem vallásos emberek nagyobb identitásbeli közömbösségében és a vallásos világnézetűeknek az átlagnál pozitívabb érzelmi hangoltságában, még kevésbé a tudatosabb – kulturális és „vallásos” – identitásformák választásában mutatkozik meg. Ez utóbbi jelenség összefüggésben állhat azzal a ténnyel, hogy a vallásos elkötelezettség – ha nem is nagy különbséggel – Erdélyben is elsősorban az alacsonyabb végzettségűekre és az idősebbekre jellemző.

Az imaélet és az istentiszteletek látogatásának vizsgálata is összefügg az előbbi tapasztalatokkal.

² Négy régiót képeztek: Partium-Máramaros (Arad, Bihar, Szatmár és Máramaros megyék); Közép-Erdély (Szilágy, Kolozs, Beszterce-Naszód megyék és Maros megye nagyobbik része); Bánát, Dél-Erdély (Temes, Hunyad, Fehér és Brassó megyék); Székelyföld (Hargita és Kovászna megyék, valamint Maros megye DK-i része).

A templomba soha nem járók és nem imádkozók rétege (Erdélyben nincsenek sokan, a felnőtt magyar népességnek ők mindössze 6-7%-át teszik ki) az identitás kérdésében lényegesen közömbösebb az átlagnál. A rendszeresen imádkozók, de különösen a rendszeres (hetenkénti) templomlátogatók kitűnnek a nemzeti azonosságtudat pozitív beállítódási típusaiban. Vagyis a vallásosságnak azok az esetei, amelyek a szokásosnál (hitben, vallási élményben, vallásgyakorlásban) aktívabb, mélyebb és gazdagabb vallásosságot jelentenek, általában a nemzeti identitástudatnak is mélyebb, pozitívabb és aktívabb formáival járnak együtt.

Az egyes vallási felekezetek – konkrétan a katolikusok és a reformátusok – nemzeti identitás-arculata erősen hasonló, legfeljebb csak árnyalatnyi vonásokban különbözik. A nemzettudat és vallásosság egymásra utaltságát minden bizonnyal az a tény is fokozza, hogy a többségi nemzet más felekezethez tartozik, mint a kisebbségi magyarság (GEREBEN, 1995, 2001).

2.1. Vallási önazonosság Erdélyben

E fenti kutatások során Tomka Miklós vizsgálta azt is, hogy Erdélyben tényleg olyan erős-e a vallásosság, vagy csak a népszokások élnek-e tovább. Együtt jár-e a hit és a vallásgyakorlat? Van-e a vallásosságnak szerepe, jelentősége az egyén és a társadalom életében? Az erdélyi magyarság úgy ragaszkodik katolikus, református, unitárius vallásához, mint nyelvéhez. Ezzel védi önazonosságát, így különbözteti meg magát a nem magyaroktól. A kutatás során bizonyítást nyert az is, hogy külföldhöz mérve Erdély erősen vallásos és egyházas. De vajon Erdély vallása csupán nemzetvédő mechanizmus? Van-e a külsőségek mögött életet alakító tartalom? – tette fel a kérdést Tomka Miklós (TOMKA, 2001).

A kutatás eredményei egyrészt azt mutatták, hogy a vallás látható, „megfigyelhető” jelenléte Erdélyben általánosabb, mint Magyarországon és Európa legtöbb más országában.

A magunk körül látott vallási tárgyak, jelek, szimbólumok természetesebbé, magától értetődőbbé tudják tenni a vallásosságot. Többek között a hagyományos kultúra felszámolása felelős azért, hogy Magyarországon az otthonokban megritkultak a vallási tárgyak.

Régebben az ágy felett függő Jézus-, vagy Mária-kép vagy feszület vonta magára a figyelmet. Ma a televízió a lakás középpontja. Magyarországon a felnőtt népesség kétharmada emlékezik arra, hogy gyermekkorában a lakásukban volt kereszt vagy szentkép. Ugyanezen emberek kevesebb, mint a fele tart mai otthonában keresztet vagy vallási tárgyú képet. Erdélyben azonban a táj szinte változatlanul hordozza a nemzeti és a vallási hagyományt. A vallás, a tágabb környezethez hasonlóan, a lakásban is meghatározó és kézzel fogható módon jelent meg: a Biblia és az imakönyvek, a vallási tárgyú képek és szövegrészek, a feszületek, a rózsafüzér formájában. Mindezek a tárgyak egyszerre voltak a mindennapoktól el nem váló vallásgyakorlatának eszközei, a kulturális közösség erősítői és az élettér tagolói, díszítőelemei. Erdélyben kisebb mértékben mutatható ki változás e téren. Elmondható az is, hogy Erdélyben a katolikusok lakásaiban gyakrabban (89%), a protestáns otthonokban viszont ritkábban (23%) volt és van vallási tárgy, műalkotás, mint a velük azonos vallásúaknál Magyarországon (68 illetve 30%). A leggyakrabban ellenben az ortodox erdélyi román lakásokban van kereszt, szentkép (92%), Biblia (84%).

A kutatás másik megállapítása szerint a vallásosság gyermekkori megtapasztalása Erdélyben különösen a katolikusok között általánosabb és a fiatalabb nemzedékre is lényegesen nagyobb arányban jellemző, mint Magyarországon.

A vallásosság továbbadása a családok ügye. A gyermekkorban látott hitek és magatartások végigkísérik az embert az életen. Magyarországon a legidősebbek döntő többsége úgy emlékszik, hogy az ő gyermekkorában anyja, apja s persze ő maga is rendszeresen templomba járt. Fiatalabb korcsoportokban egyre kevesebben vannak, akik otthonról kapott vallási emlékekről beszélnek. A gyermekkori vallásos környezet Európa legtöbb országában ritkul. A magyarországi, az erdélyi magyar és az erdélyi román idős korcsoportok gyermekkorukra vonatkozó visszaemlékezései kevésbé különböznek egymástól. Az életkor csökkenésével ellenben nyílik az olló, nő a különbség. Magyarországon a legfiatalabb felnőttek közül egyharmad annyian emlékeznek vallásos gyermekkori környezetre, mint a legidősebbek közül. Erdélyben a csökkenés mértéke kisebb. A gyermekkori vallásgyakorlás arányai pedig az erdélyi magyarság körében a fiatalabb korcsoportok felé haladva kevésbé csökkennek, mint a románság körében.

A kutatás során bizonyítást nyert, hogy a vallásgyakorlat lényegesen nagyobb mértékű Erdélyben, mint Magyarországon. Valamint Erdélyre és Magyarországra is jellemző, hogy a vallásgyakorlók aránya az idősebb korosztályokban nagyobb, mint a fiatalok körében. A generációs különbségek a vallásgyakorlat terén, Magyarországon öltének nagyobb méreteket.

Erdélyben többen tartják fontosnak a vallást a mindennapokban, az emberi viszonyokban, a munkában, mint Magyarországon. Mind az istenhit, mind a vallásgyakorlat fontos minősítője, hogy van-e jelentősége ennek a vallásosságnak a mindennapok gondjainak a kezelésében, és hogy befolyásolja-e a vallásos hit a munkavégzést, az emberi kapcsolatok ápolását, a politikai elköteleződést. Az erdélyi magyarság nagy többsége életének, s alkalmasint nyomorúságának, istenhite segítségével ad értelmet. Az istenhit Erdélyben valamivel erősebbnek látszik a katolikusok, mint a protestánsok körében. Amikor ellenben életkor szerint is vizsgálódtak, kiderült, hogy ez a különbség mindenekelőtt a legidősebb generációt jellemzi s a fiatalok körében eltűnik. A 40 évnél fiatalabb felnőttekre is igaz azonban, hogy többségük Istenben tud értelmet találni életének, nehézségeinek. Az eredmények szerint Erdélyben általánosabb jelenség, mint Magyarországon, hogy a hívő emberek azt tartják: vallásosságuk befolyásolja munkájukat, személyes kapcsolataikat, sőt politikai beállítottságukat is.

A magukat Istenben nem hívőként jellemzők aránya az erdélyi magyarok között 5%, a románok között 3%, a magyarországi népességben ezzel szemben 27%. Erdélyben a korcsoportok között is kicsi a különbség. Az erdélyi magyar népességben az Istenben nem hívők aránya a 40 évnél idősebbek között 4%, az annál fiatalabbak között 6%. A 40 évnél idősebb románok 2%-a, az annál fiatalabbak 4%-a nem hisz Istenben. Magyarországon az Istenben nem hívők aránya a 60 évnél idősebbek csoportjában 5%, a 40-60 évesek között 25%, az annál fiatalabbak között 35%. A magyarországiak háromnegyede (75%), az erdélyi magyarok 84%-a hisz egy olyan Istenben, aki személyesen törődik minden emberrel.

A magyarországi társadalom egy tekintélyes nagyságú csoportját nem-vallásosság jellemzi. A nem-vallásosság a fiatalabb felnőttek körében lényegesen gyakoribb, mint az idősebbek körében. A 40 évnél fiatalabb népességben a határozottan nem-vallásosak aránya

mintegy háromszorosa a vallásukat formálisan, intézményi keretek között gyakorlóknak. Az egyháziasság az életkor csökkenésével Erdélyben is ritkul, de vele szemben jóformán nem létezik erőteljes nem-vallásosság. A mérleg változatlanul és nagymértékben az egyháziasság irányába lendül. A demográfiai változások alapján a belátható jövőben Magyarországon további elvallástalanodás valószínűsíthető. Újabb tényezőkre lenne szükség ahhoz, hogy ez a tendencia megálljon vagy megforduljon. Erdélyben ezzel szemben nincs alap arra, hogy pusztán demográfiai tények alapján rövid távon elvallástalanodást jósoljanak. (Az Európához közelítés és általánosabban a modernizáció azonban hathat ilyen irányba.) Végül pedig az életkor eltérő szerepe a két országban oda vezet, hogy a generációk közötti világnézeti különbségek Erdélyben könnyebben kezelhetőek, mint Magyarországon.

Ahogy a vallásos hit, ugyanúgy a vallásgyakorlat is hozzátartozik a hagyományok és a szokásrend kulturális szövedékéhez. Erdélyben a keresztelés, a templomi esküvő, az egyházi temetés ma is a társadalmi együttélés szokásai és szabályai közé tartozik. Ilyen általános norma Magyarországon legfeljebb egyes vidékeken érvényesül, országosan nem. Magyarországon a népesség egyötöde, főleg a fiatal nemzedék elutasítja, további tíz százalék pedig az érintettekre bízta, hogy tart-e ilyen alkalmakkor vallási szertartást. A magyarországi felnőtt népesség egyötöde (21%-a, de a 18–40 évesek 27%-a) nem tartja fontosnak a keresztelést, több, mint egynegyede (29%-a, ezen belül a 18–40 évesek 35%-a) nem tartja szükségesnek a templomi házasságkötést, sőt egyhatoda (17%-a, a 18–40 évesek 18%-a) az egyházi temetést sem. Erdélyben negyedannyian sincsenek, akik az egyházi szertartást nélkülözhetőnek tartják. Megfordítva, ez azt jelenti, hogy Erdélyben a társadalom túlnyomó többsége (92–94%-a) fenntartás nélkül, minden körülmények között fontosnak tartja a keresztelést, a templomi esküvőt, az egyházi temetést. Ez a vélemény Erdélyben nem függ életkortól, generációs hovatartozástól, hanem általános társadalmi norma.

A vallásosság ápolásának és kifejezésének két legfontosabb módja az istentisztelet és az egyéni ima. A rendszeres templomba járás Erdélyben általános gyakorlat. Magyarországon egy kisebbség magatartása. Magyarországon a templomba járók aránya a fiatalabb évjáratokban folyamatosan csökken. Erdélyben a 60 évesek és fiatalabbak korcsoportjaiban a templombajárók

aránya meglehetősen stabil. Hasonló összefüggések mutathatóak ki a magán vallásgyakorlat, az imádkozás adatai alapján. A legalább hetente imádkozók aránya Magyarországon 38%, az erdélyi magyarok körében 70%, az erdélyi románok között 74%. A felekezeti különbségek nem csekélyek. A reformátusok körében ritkább a vallásgyakorlat, mint a katolikusok között. Ám miközben mind a templomba járás, mind a rendszeres imádkozás lassan, de általánosan ritkul, a felekezeti különbségek ezen a téren csökkennek.

Az egyházhoz való viszonyulás általános krízise ellenére az is elmondható, hogy az egyházzal alkotott vélemények mérlege mind Erdélyben, mind Magyarországon pozitív. Erdélyben az egyházat többen tartják lelki támasznak és segítségnek, mint Magyarországon. Az egyházhoz való pozitív viszonyulást támasztja alá továbbá az a megállapítás, mely szerint az erdélyi felnőtt népesség fele szoros kapcsolatot ápol az egyházzal. Az egyháztól való teljes elszakadás itt kivétel számba megy.

Az egyházat mint intézményt korszakunkban számos kritika éri. Sokan gondolják úgy, hogy vallásgyakorlásukhoz nincs szükségük egy közvetítő és szabályozó intézményre. Az egyház szempontjából a hívő emberek egy része is „kivülállóvá” vált. A kutatási eredmények azt mutatták, hogy Erdély egyházasabb, mint Magyarország. Ez abban is megmutatkozik, hogy az emberek milyen szoros kapcsolatot éreznek önmaguk és egyházuk között. Az egyháztól távol állók aránya Magyarországon a társadalom fiatalabb részében magasabb, mint az idősebbek között. Az életkori különbségek Erdélyben az egyháziasság némi csökkenését, Magyarországon az egyháztól távol állók arányának további növekedését valószínűsítik. Egyházához fűződő szoros kapcsolatról beszél az erdélyi románok 65, az erdélyi magyarok 44 és a magyarországi magyarok 24%-a. Az erdélyiek több mint kilenczede (a magyarok 91, a románok 95%-a) tart fenn valamilyen kapcsolatot egyházzal. A teljes kapcsolathány, vagy éppen az egyházon kívüliség itt ritkaság. Magyarországon a társadalom alig több mint fele tart fenn egyáltalán kapcsolatot egyházzal. Az emberek több mint egyharmada (38%) azt mondja, hogy nem tagja semmilyen egyháznak. A társadalom egy kisebb része (7%) pedig önmagát valamely egyház tagjának tartja ugyan, de állítása szerint egyházzal semmilyen kapcsolata sincs. Erdélyben többen állítják, mint Magyarországon, hogy az egyház lelki támaszt ad, hogy igazságra tanít,

és hogy meg tudja mondani, hogy az ember hogyan lehet ebben az életben boldog; továbbá többen egyetértenek azzal a megállapítással, hogy az egyház szegény és hogy inkább a hívek közössége, mint a papok és püspökök szervezete.

Az 1990-es évek kutatásaival összhangban Kiss Judit napjainkban (2010–2020) elvégzett kutatásai is alátámasztották, hogy a székelyföldiek nagy többsége számára a kereszténység, a vallásos neveltetés, az élet nagyobb eseményeinek, de profán ünnepeinek is vallásos milióbe helyezése olyan természetes, magától értetődő, mint az, hogy az itt élők nagy része magyar nyelven beszél. Ezt hívják hagyományos, egyházközi vallásosságnak. Ugyanakkor, ahogyan az itteni társadalomban is erőteljesebben érződnek a modernizáció, illetve a posztmodernizáció hullámai, úgy a vallásosságban is megjelennek a hagyományostól eltérő vallásosság jelei: a kereszténységen belül a vallásosság individualizációja, vagyis a társadalmi szokáson nagymértékben túlmutató, egyéni, személyes érzéseken és tapasztalatokon alapuló vallásosság. Emellett megjelenik a hagyományos egyházaktól, vallásosságtól eltávolodás, vagy akár az elvallástalanodás lehetősége is. Az elvallástalanodásnál több embert érint ugyanakkor a vallásosság „színesedése”, vagyis a keresztény tanítások, gyakorlatok kiegészítése más vallások, hitrendszerek elemeivel, gyakorlataival (Kiss, 2021).

Ez utóbbi eredményeket megerősítette a *Nemzeti stratégiai Kutatóintézet Külhoni magyar ifjúságkutatás című 2014-ben végzett kutatása is*. A vizsgálat során interjúk (civil szervezeti vezetőkkel), kérdőíves felmérés (Tusnádfürdői Szabadegyetem résztvevői körében N = 306) és fókuszcsoporthoz tartozó interjúk (15-29 éves fiatalokkal) készültek Erdélyben, Felvidéken, Kárpátalján és Vajdaságban. Az erdélyi minta esetében a kutatás egyik következtetése volt az, hogy a fiatalok ugyan nem fordulnak el a vallástól vagy a nemzettől, azonban egyre inkább az individuális értékek kapnak nagyobb szerepet a vallásgyakorlás terén (NSKI, 2015).

Kiss Judit vizsgálatai a fentiekén kívül arra is rávilágítottak, hogy a hit gyakorlása, az imádkozás gyakorisága tekintetében a székelyek jobban hasonlítanak a romániai lakossághoz, mint a magyarországihoz. Az Európai Értékrend Vizsgálatok legújabb eredményeinek erdélyi almintája mutatja Románia és ezen belül az erdélyi magyarok kiugróan magas vallásosságát. A rendszerváltást követő, Romániában erőteljesebben

jelentkező társadalmi és szociális nehézségek ugyanis nagymértékben az istenhit felé fordították a romániaiakat. Az erdélyi magyarok ezen szempontok alapján a romániai körülményekben osztoztak, ezért a vallásosságuk mértéke jobban hasonlít a románokéra, mint a magyarországiakéra. Ha ehhez hozzáteszük azt, hogy az erdélyi magyarság számára a kisebbségi lét legfontosabb, legstabilabb intézményét az egyházak jelentik, nem meglepő, hogy a számos mutató mentén az erdélyi magyarok a romániai magyaroknál is vallásosabbnak mutatkoznak. Nagyobb arányban járnak heti rendszerességgel templomba, közülük többen imádkoznak legalább heti rendszerességgel, és nagyobb arányban hisznek Istenben (Kiss, 2021).

3. Az interjúk eredményei

A következőkben összehasonlító vizsgálattal bemutatjuk, hogy mi jellemző a vizsgált három templomi közösség (a székelyudvarhelyi Barátok Temploma, a Székelyudvarhely-szombatfalvi Szent György Római Katolikus Plébánia és a székelyudvarhelyi Szent Miklós Római Katolikus Plébánia) vallásgyakorlatára, hitéletére. A szakirodalmi tapasztalatokat megerősítették az interjúk is. A megkérdezett egyházközségek, templomok közösségében gazdag a hitéleti tevékenység és változatos az egyház éves programkínálata is, ami jelentősen hozzájárul a hívek számának megmaradásához. Az interjúk által bizonyítást nyert az is, hogy a vallásos elkötelezettség Erdélyben is elsősorban az idősebbekre jellemző. A helyi pasztoráció legfőbb kihívása a fiatalok elérése és erős istenhitre való nevelése, valamint a vallási szempontból inaktív rétegek bevonása az egyházi tevékenységekbe.

3.1. A Barátok Temploma közösségének vallásgyakorlata

A megkérdezettek elmondták, hogy a Barátok Temploma nem plébániaként, hanem templomigazgatóságként működik, s ezért nem tartoznak hozzájuk hívek. Ehhez képest azonban mégis szép számmal vesznek részt hívek a szentmiséken. A vasárnapi két szentmisén általában megtelnek a padok és sokan még

napközben is szeretnek betérni a templomba imádkozni, elcsendesülni.

Mivel nem kell adminisztrációval foglalkozniuk az itt tevékenykedő szerzeteseknek, ezért a fő hangsúly a hívek meghallgatásán, a kérdéseik megoldásában való segítségnyújtáson van. Ezen kívül kapcsolatot tartanak beteg gyermekeket nevelő családokkal. A templomigazgató ezeknek a családoknak a támogatását tekinti az egyik legfontosabb feladatának.

A hozzájuk járó hívek köre a korosztályukat tekintve sokszínű, szinte minden társadalmi csoport jelen van a szentmiséken. A templomba járó hívek nagyrészt nők és idősek, de a megkérdezettek úgy látják, hogy több férfi jár ide, mint más templomba. Életkor szempontjából a középkorúak és az idősek aránya a legnagyobb. Fiatal házasok és kisgyermekes családok is járnak a templomba, azonban már kevesebben, mint korábban. A fiatal korosztály pedig alig, vagy egyáltalán nem képviselteti magát. A jövedelmi helyzet szerint is vegyes a hívek összetétele, a fizikai munkásoktól kezdve értelmiségiek, tanárok, orvosok és vállalkozók is vannak közöttük. Az arányokat tekintve a hívek többsége, mintegy 60%-a felnőtt nő. A felnőtt férfiak aránya a híveknek körülbelül a 20%-a. Emellett a gyermekek és a fiatalok a hívek 20%-át teszik ki. Hétköznap néhány hívő kivételével általában csak az idősek járnak templomba. Vasárnap azonban megjelennek a középkorosztály tagjai, a fiatalok és a gyermekek is.

A templomba járó híveket három csoportra lehet osztani. Vannak, akik mindennap, s vannak, akik csak vasárnap járnak. A harmadik csoportot azok alkotják, akik csak karácsonykor és húsvétkor mennek el a templomba. A templom hívein kívül más vallási felekezethez tartozó hívek is rendszeresen megfordulnak az itteni vasárnapi szentmiséken. Néhány éve sok fiatal család is részt vesz már a vasárnapi szentmiséken, ők a gyermekeiket is magukkal hozzák.

Körülbelül nyolc éve indították el, és azóta rendszeresen, minden hétfőn este megtartják a Biblia csoport alkalmait. Ezeken 15–20 hívő vesz részt, ők főként a közép- és az idős korosztályt képviselik. Egy éve elindították a fiatalok részére a ferences ifjúsági csoportot, ennek alkalmi szerdánként vannak. A csoportban körülbelül 15–25 fiatal vesz részt. A ferences lelkiséghez szorosan kötődő Ferences Világi Rend tagjai minden harmadik szombaton délután gyűlnek össze és szokás szerint szentmisével fejezik be a találkozót.

Szép számban vesznek részt hívek a reggeli zsolozsmán is, s nemcsak részt vesznek, hanem ők az antifónások is (előimádkozók). A pasztoráció adta lehetőségek terén jó gyakorlat az – és a hívek szívesen élnek is vele –, hogy állandó gyóntatásra kerül sor a szentmise előtt és sokszor még a mise után is jelentkeznek gyónásra a hívek. Erre nagy igény mutatkozik a közösségben.

Az interjúalanyok egy része kihívásként emelte ki a fiatal generáció megszólítását. Véleményük szerint a pap, a kántor, a hitoktató együttműködésével lehet eredményesebben elérni a fiatalokat. A kiskórus működésével, az énektanítással esély van arra, hogy a fiatalok még közelebb kerüljenek a hithez, megerősödjenek az Istennel való személyes kapcsolatban és az egyházhoz való kapcsolódásban.

3.2. A Szent György Plébánia közösségének vallásgyakorlata

Az interjúalanyok elmondták, hogy aktív, mozgalmas és változatos élet folyik a székelyudvarhelyi Szent György Plébániához tartozó közösségben. A hívek nagy része a mindennapok kötött és kemény munkaritmus mellett rendszeresen gyakorolja és mélyen megéli a hitét. A templomba járók szívesen vesznek részt a szentmiséken, szentségimádásokon, és a város határain belül és azon kívül megszervezett lelkigyakorlatokon is. Természetesen olyan egyházközségi tagok is vannak, akiket néha, a jeles ünnepekkor, vagy csak a családi eseményekkor látnak a templomban. A rendszeres vallásgyakorlók leginkább az idősebb korosztályhoz tartozó nyugdíjas nők, akiknek már van élettapasztalatuk és felismerték azt, hogy az életben leginkább az Isten dolgaival érdemes foglalkozni.

A Szent György Plébánia közösségének hitéletével kapcsolatban elmondható, hogy a kisgyermekektől egészen az idős emberekig részt vesznek a szentmiséken. Társadalmi megoszlás szempontjából is minden réteg megtalálható az egyszerű munkásemberektől, a szerényebb helyzetű hívektől a felsőfokú végzettséggel rendelkező, jobb módban élő hívekig. A vasárnapi istentiszteleteken többségben vannak az idősebb korosztály képviselői. A fiatalok kisebb létszámban vannak jelen, mert nekik több az elfoglaltságuk – ahogy mondani szokták. Ugyanakkor sok fiatal külföldön dolgozik, őket nem lehet látni itthon a templomban, hacsak egy

esküvőre vagy keresztelőre haza nem jönnek. Az idősebb korosztály egy része betegsége miatt nincs jelen. A középkorúak között sok közömbös van, akik magukkal vannak elfoglalva és nem érdekli őket az Istennel való kapcsolat. Ezek nagy részét temetéseken lehet csak látni. – mondták az interjúalanyok.

A híveket szinte lehetetlen csoportosítani, de ha megpróbálnánk, akkor a hívek köre az alábbi négy csoportba lenne osztható a válaszadók véleménye szerint. A „buzgók” körébe olyan hívek tartoznak, akik nemcsak minden vasárnap és ünnepnapokon járnak szentmisére, hanem a hétköznapi miséket, alkalmakat (pl. imacsoportok) is látogatják. A „vasárnapi hívek” olyan híveket takarnak, akik minden vasárnap és ünnepnapon járnak templomba. Az „ünnepnapos hívek” azok, akiket egyéb elfoglaltságuk, fontos tevékenységük, vagy akár érdektelenségük miatt csak ünnepekkor látnak a templomban. Aztán van még egy negyedik csoport, azok, akiknek látszólag nincsen szükségük a vallásra, a hitre, illetve akiknek nincsen bizalmuk az egyházban. Esetleges korábbi rossz tapasztalatuk miatt megingott a bizalmuk a papokban, vagy egyenesen ellenséget látnak bennük. Ezen csoport tagjai egyáltalán nem, vagy nagyon ritkán tévednek be a templomba, rendszerint családi események, ünnepek alkalmával. A „gyerekek és a fiatalok” külön csoportot képeznek, mert azon kiskorúak mellett, akik abba a csoportba sorolhatók, amelybe a szüleik is tartoznak, vannak olyanok is, akik a szüleiktől függetlenül is rendszeresen és önállóan járnak templomba.

Az egyházközségben az egyetértés és az összhang jellemző mind a munkatársak, mind a hívek körében. Az interjúalanyok elmondták, hogy a plébános segítőkész és bármilyen kéréssel is fordulnak hozzá a hívek, mindig igyekszik megoldást találni és a segítségükre lenni. Az egyház keretében dolgozik egy mentálhigiénével foglalkozó szakember is, aki rendszeresen felméri a családok állapotát az egyházközségben. Az ünnepekkor segítséget nyújtanak a nehéz sorsú, segítségre szoruló családoknak. A válaszadók egyetértettek abban, hogy az egyházközségük egy példaértékű közösség, amiről a szomszédos egyházközségek is példát vehetnének.

Annak ellenére, hogy a Szent György egyházközség kis plébániaként működik, sokszínű tevékenységeket lát el. Több kisközösség is működik a plébánián, melyek aktívan részt vesznek az egyházközség életében. Ezek

az imacsoportok, a karitás csoport, az énekkar, a lelkeségi csoportok. A plébánián működik neokatekumen csoport, rózsafüzér csoport fiatal nők és férfiak részvételével. A kórusuk aktív, legutóbb nyáron arany minősítést kaptak az anyaországi kórusminősítésen. Ezeknek a csoportoknak a tagjai rendszeresen találkoznak, jelenlétükkel, egymásra figyelésükkel, szolgálattal gazdagítják a közösség életét. Az egyházközségben, a templom közösségében gazdag az egyházi év programkínálata is. Az adventi időszak roráté szentmiséitől kezdve, a karácsonyi ünnepkörön át, a húsvéti liturgiáig be lehet kapcsolódni a közösség életébe.

A plébánián van lelki segítségnyújtás, lelki kísérés úgy a plébános, mint más szakemberek részéről. A plébános elmondta, hogy mindenkinek megvan a lehetősége, hogy válasszon a lelkiségek között, hogy megtalálja azt, amire a lelke vágyik. Úgy gondolja, hogy jó lehetőségek vannak erre a városon belül és a Szent György Plébánián belül is.

A helyi pasztoráció legfőbb kihívása a fiatalok elérése és erős istenhitre való nevelése, különösen vonatkozik ez a középiskolás rétegre. Több interjúalany ennél a korosztálynál érzékeli leginkább azt, hogy a többségüket szinte semmi nem érdekli. Itt is van azonban kivétel. Erre mutatott rá egy másik válaszadó, aki úgy látja, hogy a fiatalok kevésbé vesznek részt a szentmiséken, viszont személyesen megszólítva őket, bármilyen alkalomra szívesen eljönnek segíteni, ötleteket adnak és segítenek annak kivitelezésében. A szkóla gyermek énekesei jó kedvvel, derűsen, hittel érkeznek minden héten a foglalkozásra. Egy éve cserkészcsapat alakult, lelkesen járnak a gyermekek a foglalkozásokra. A fiatalok a nekik szervezett tábor előtt a gyermekeknek szervezett tábort is végigkísérik, egész nap készen állnak arra, hogy a gyermekeknek segítséget nyújtsanak. A fiatalok ezen kívül előadnak pásztorjátékokat, felköszöntik az időseket, anyák napjára ünneppel készülnek. Segédkeznek a közösségi napok előkészületeiben és bármilyen önkéntes tevékenységben szívesen részt vállalnak. A fiatalok reménységet jelentenek a közösség számára.

Az idősebb generációt megviselte a járványhelyzet, mintha már nem járnának el annyian otthonról. Az aktívabb idősök azonban rendszerint részt vesznek zárandoklatokon, és ha nagyobb eseményre kerül sor az egyházközségben (például kórustalálkozóra), ők is szívesen jönnek segíteni. Az interjúalanyok a friss családoso-

és a középkorosztályt látják a leginkább aktívnek az elmúlt években.

A közösség vezetői számára kihívást jelent a vallási szempontból inaktív rétegek bevonása az egyházi tevékenységekbe. A válaszadók szerint ezek az emberek úgy vélik, hogy a templomnak egyedül a vasárnapi szentmise miatt van létjogosultsága, amelyen esetleg még részt vesznek, de annál közelebbi kapcsolatot nem kívánnak az Istennel és az egyházzal. Ennek okaként fogalmazzák meg az egyre szűkülő időkeretet, a sok hétköznapi tevékenységet és az érdektelenséget. Egy másik interjúalany is a kihívásként emelte ki azon csoportok lelki megmozgatását, amelyek nem látják értelmét és szükségét a hit megélésének a mindennapokban. Ezek a csoportok főként a bérmeákos után lévő 17-20 éves korosztálytól a 40-45 év körülig terjedő korosztályokat jelentik, akiket a bérmeákos felvétele után jobb esetben már csak a házasságkötéskor lehet újra látni. Az élet, a karrier, vagy valami egészen más elvonja a figyelmüket a vallástól, az egyháztól, vagy egyenesen annak ellenségeivé válnak. A bérmeákosással mintha az Isten és az egyház felé irányuló minden kötelességüket lerótták volna, távol kerülnek Istentől, a hitükről és önmaguktól. Ezen korcsoportokat kell közelebb vonni Isten megismeréséhez, hogy a későbbiekben is akarjanak az Istenhez és a közösséghez tartozni. Ez pedig a hit elmélyítésén túl a baráti kapcsolatok kiépítésével, a szeretet gyakorlásával, a nehéz élethelyzetekben élők számára lelki segítségnyújtással érhető el leginkább.

3.3. A Szent Miklós-hegyi Plébánia közösségének vallásgyakorlata

Általában minden korosztály részt vesz a szentmiséken, de elsősorban a középkorosztályra és az idősekre jellemző a szentmise látogatása, akik között többségben vannak a nők. A plébánia vezetője az egyházközség tagjait az alábbiak szerint kategorizálta. A plébánia közösségéhez tartozó gyermekek még fogékonyak a hitre és annak gyakorlására, és ha támogatást és példát kapnak szüleiktől, akkor ez még inkább jellemző. A másik csoportot az érett generáció alkotja, akik már rádobbantak arra, hogy minden mulandó. Ők már túl vannak a szerzés és a birtoklás hamis illúzióján. Akik azonban leginkább hiányoznak a közösségből, azaz

nem gyakorolják a vallásukat, azok a 30 és 45 év közötti fiatalok. Van azonban egy tudatos kisebbsége is a fiataloknak és a fiatal családoknak, akik a mindennapokban megélik és gyakorolják a hitüket, vallásukat.

A plébánián a papság igyekszik a híveknek lelki támaszt nyújtani, ami nem mindig könnyű, mert a lelki segítséget igénylő hívek nem egyformán viszonyulnak az egyházzal, Istenhez. Az itt szolgáló papság azonban segítőkész, nyitott és rugalmas. A megkérdezettek véleménye szerint a legnagyobb pasztorációs kihívás azoknak a célcsoportoknak az elérése – akár a rászorulókról, akár a hiányzókról legyen szó –, akik valamilyen oknál fogva nem veszik ki részüket a közösség életéből. Őket a keresztség különböző állomásai alatt (keresztség, elsőáldozás, bérmeákos) igyekeznek személyesen megszólítani. A plébánia vezetői ezeket a felkészítőket ragadják meg, hogy személyes módon juthassanak el a hívekhez. Ezen kívül a plébánián több csoporttal (fiatalokkal, jegyesekkel, családokkal) külön-külön is foglalkoznak. A gyermekek és a fiatalok hittanórákon, ifjúsági alkalmakon, bérmeákos felkészítőken vesznek részt. A jegyespároknak jegyesoktatást tartanak. Van továbbá igény a lelki beszélgetésekre, a gyónásra. Azt tapasztalják az interjúalanyok, hogy ha segítséget tudnak nyújtani a személyes vagy a családi nehézségek leküzdésében, akkor el tudják érni az embereket és vissza tudják őket kapcsolni a közösség vérkeringésébe.

Az interjúalanyok arra is törekcszenek, hogy az egyházuk és azon belül a plébánia egy megszólítható, emberarcú közösség legyen, és ne csupán az intézmény jelleg domináljon. A többi plébániához hasonlóan ők is minden lehetőséget kihasználnak ahhoz, hogy a körülöttük élőket elérjék. Jógyakorlatként említették a családos csoport, az ifjúsági közösség és a Tamási Áron Gimnáziumon belüli iskolalelkészség működését.

4. Összefoglalás

A kutatási eredmények rámutattak arra, hogy az erdélyi magyarság számára a kisebbségi lét legmeghatározóbb és legstabilabb intézményét az egyházak jelentik. A magyar nyelvű intézmények léte és érvényessége, a magyar nyelven való vallásgyakorlás erősíti az adott kisebbségi csoport nemzeti identitását is. Az erdélyi

magyarság úgy ragaszkodik vallásához, mint nyelvéhez. Ezzel védi önazonosságát, így különbözteti meg magát a nem magyaroktól. A kutatás során bizonyítást nyert, hogy az európai országokhoz mérve az erdélyi magyarok erősen vallásosak, és hogy Erdélyben a vallásgyakorlat lényegesen általánosabb, mint Magyarországon. Az is kimutatható, hogy az istenhít Erdélyben erősebb a katolikusok, mint a protestánsok körében. A vizsgálati eredmények rámutattak arra, hogy a vallásos elkötelezettség Erdélyben is elsősorban az idősebbekre jellemző, ezért a helyi pasztoráció legfőbb kihívása

a fiatalok elérése és erős istenhitre való nevelése. Generációs különbségek Erdélyben is vannak, azonban kisebbek, mint Magyarországon. A közösségek vezetői számára további kihívást jelent a vallási szempontból inaktív rétegek bevonása az egyházi tevékenységekbe. Ugyanakkor, ahogyan az erdélyi társadalomban is erőteljesebben érződnek a modernizáció jelei, úgy a vallásosságban is megjelenik a hagyományostól eltérő, a társadalmi szokáson túlmutató individuális értékeken (egyéni, személyes érzéseken és tapasztalatokon) alapuló vallásosság.

Irodalom

Barna Gábor (2011). Népi kultúra – nemzeti kultúra – nemzeti identitás. A népi kultúra szerepe a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztésében. In Jankovics József és Nyerges Judit (szerk.), *Kultúra és identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus plenáris előadásai* (pp. 61–86). Budapest: Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság.

Bodó Márta (2022). Valláskutatás Erdélyben. *Keresztény Szó*, 2022 (1). 2022.03.13. <https://romkat.ro/2022/03/13/vallaskutatas-erdelyben/> Letöltés ideje: 2023.07.22.

Csanády Márton, Duráczky Bálint és Bozsónyi Károly (2020). A gyermekszám és a vallásosság kapcsolata az Udvarhelyszéken élő magyar nemzetiségűek körében. In Csanády Márton és Bali János (szerk.), *A vallás szerepe a 21. századi udvarhelyszéki falvak közösségeinek életében* (pp. 9–17). Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

Csepeli György (2002). *A nagyvilágon e kívül... Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon 1970–2002*. Budapest: Józsefvég Műhely Kiadó.

Erős Ferenc (1996). Előszó. In Erős Ferenc (szerk.), *Azonosság és különbözőség* (pp. 5–8). Budapest: Scientia Humana.

Gereben Ferenc (1995). Nemzeti és vallási identitás kisebbségi és többségi helyzetben. Empirikus vizsgálat hat közép-európai ország magyar nemzetiségű lakossága körében. *Protestáns Szemle*, 1995 (3), pp. 197–2016.

Gereben Ferenc (2001). Az identitástudat és a vallásosság kapcsolata. In Gereben László és Tomka Miklós

(szerk.), *Vallásosság és nemzettudat. Vizsgálódások Erdélyben* (pp. 54–107). Budapest: Teleki László Alapítvány, Corvinus Kiadó.

Gereben László és Tomka Miklós (2001). *Vallásosság és nemzettudat. Vizsgálódások Erdélyben*. Budapest: Teleki László Alapítvány, Corvinus Kiadó.

Hans, Mol (ed.) (1978). *Identity and Religion. International, Cross-Cultural Approaches*. London: Sage Publications Ltd.

Jenkins, Richard (2005). Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizálás, hatalom. In Kántor Zoltán (szerk.), *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről* (pp. 127–147). Budapest: Rejtjel.

Kiss Judit (2021). *Identitásformáló Erdélyben a vallási hovatartozás*. Krónika online, 2021.03.07. <https://kronika-online.ro/erdelyi-hirek/identitasformalo-erdelyben-a-vallasi-hovatartozas#> Letöltés ideje: 2023.07.25.

Lampl Zsuzsanna (2009). A nemzeti identitás, avagy a magyar márka megőrzése. In Tóth Károly (szerk.), *Hatékony érdekérvényesítést* (pp. 41–50). Somorja–Csölöztő: Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Örkény Antal (2012). *Európai identitás és nemzeti kötődés: harmónia és disszonancia*. <https://docplayer.hu/86219488-Europai-identitas-es-nemzeti-kotodes-harmonia-es-disszonancia.html> Letöltés ideje: 2023.07.25.

Murányi István (2005). Tizenévesek nemzeti identitásának jellemzői az ezredvégi Magyarországon. *Erdélyi Társadalom*, 3 (1), pp. 97–126.

Nemzetstratégiai Kutatóintézet (2015). *Kárpát-medencei magyar ifjúságkutatás. Kutatási jelentés és kitekintés az amerikai diaszpórára*. Budapest.

Péti Márton, Csata Zsombor, Schwarcz Gyöngyi és Borbély Mátyás (2021). Hogy élnek a magyarok? A Kárpát-medencei magyarság életminőségének átfogó vizsgálata. *Magyar Tudomány*, 182 (6), pp. 755–768. <https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.6.4>

Péti Márton (2017). Nem magyar nemzetiségű Kárpát-medencei áttelepülők Magyarországon. Áttelepülésük jellemzői, letelepedésük területisége, lehetséges hatások az őshonos nemzetiségi közösségeinkre. *Demográfia*, 60 (1), pp. 57–103. <https://doi.org/10.21543/dem.60.1.2>

Susovits Kitti (2020). A gyermekvállalás és a vallásosság kapcsolata. In Csanády Márton és Bali János (szerk.), *A vallás szerepe a 21. századi udvarhelyszéki falvak*

közösségeinek életében (pp. 56–67). Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

Sz. Dévai Judit (1993). *Identitás szélzúgásban. Nemzeti történelemismeret, önazonosság és az interetnikus viszonyok tükröződése szlovákiai magyar fiatalok tudatában*. Komarno: Komáromi Lapok.

Tesánszki Kamilla (2020). A vallásosság befolyásoló ereje Erdélyben. In Csanády Márton és Bali János (szerk.), *A vallás szerepe a 21. századi udvarhelyszéki falvak közösségeinek életében* (pp. 79–85). Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

Tomka Miklós (2001). Jelentés a vallásosságról – Erdély az Úr 2000. évében. In Gereben László és Tomka Miklós (szerk.), *Vallásosság és nemzettudat. Vizsgálódások Erdélyben* (pp. 9–53). Budapest: Teleki László Alapítvány, Corvinus Kiadó.